Peretz, Isaac Leib.
Shampanyer : eynakter.
In: Geshikhtn un stsenes. Ale verk / fun Y.L. Perets ; Vol. 15.
[Wilno], 1925.
Pp. 292-308.

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2005- 1915.8

Peretz, Isaac Leib, 1851 or 2-1915.
Shampanyer : eynakter.
In: Geshikhtn un stsenes / Y.L. Perets.
[Wilno] : Vilner farlag fun B. Kletskin, 1925
Pp. 292-308; 21 cm. Ale verk / fun Y.L. Perets ; 15.

1. Short stories, Yiddish.--lcsh 2. Yiddish drama.--lcsh
I. Lithuania-Vilnius II. Peretz, Isaac Leib, 1851 or 2-1915. Works. 1920 ; 15.

ID : NXYH02-B3930 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL #: /24494

Reduction ratio X10.0

שאמפאניער

(איינאקטער)

פערזאנען:

גרונע — אַן אלמנה נאָך אַ סופר. אַ קליינע, מאָגערע נערוועזע יידענע.

גרונעס דריי טעכטער:

מרים — אַ פאַרזעסענע, פון אַ יאָר עטליכע צוואַנציק.

סערל — אַן עגונה פון אַ יאָר צוואַנציק.

הדס — אַ נייטאָרין־מיידל, אַ יאָר זעכצן־זיבעצן.

דבורה — אַ הויכע, שווערע יידענע, אַ ברעטען.

אַן אָרעמע קעלער־שטוב. די אויסגאַנגס־טיר אין הינטער־גרונט. דער רעכטער ווינקל איז הינטער אַ שפּאַנישן ווענטל. אַז עס ווערט אַוועקגערוקט, זעט מען אַ צערודערט בעט. אין לינקן ווינקל — אַ בערגל קאַרטאָפל און אַ הויפן ציבעלעס. ביי דער וואַנט רעכטס — צוויי בעטן. לינקס — אַ שראַנק צווישן צוויי הויכע קליינע פענסטערלעך אין גאַס אַרויף. אין מיט שטוב — אַ טיש, בענקלעך.

מרים

(זיצט ביים טיש, מיטן פנים צום צושויער, אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אויף די הענט, גענעצט פאַרוויסט).

גרונע

(קומט אַריין, שנעל אַרבעטנדיק אַ זאָק). ביי זיי חובות צו מאָנען! ווי פון אַ סמאָלע! (דערזעט מרימן, מיט רחמנות) עס טוט דיר דער קאָפּ וויי? (זיפצט אָפּ, ניט באַקומענדיק קיין ענטפער, גייט זי אַרום טיש, קומט אויס מרימן פון אַ זייט, שאָקלט מיטן קאָפּ פאַר צער)

מרים

(האַרט)

ניין. (הייבט זיך אויף, גייט הינטער דעם פאָרהאַנג אַרונטער)

גרונע

(קוקט איר אַ ווײַלע נאָך, הערט זיך איין צו דער טיר)

אַ, סערל מיטן נאַפט. (גייט צו צו דער לאָמפּ, מאַכט זי צורעכט)

דבורה

(קומט אַריין מיט אַ קוישל)

גוטן אָוונט!

גרונע

(אַנטוישט)

דו גאָר... ס'קאָצל קומט!

דבורה

(שטעלט דאָס קיישל אויף דער ערד. רעכט ביי דער טיר. איראָניש)

אַ שיינער „ס'קאַצל קומט"... זאָלן דיר בעסערע בשורות אָנגעזאָגט ווערן! (קומט אַ פּאָר טריט נעענטער, שטעלט זיך אָפּ, קוקנדיק אויף גרונען, מיט פאָרוואורף און מיטלייד) גרונע!

(פּויזע)

גרונע

(איבערוועלטיקט די אומרו) פון דאָרף קומסטו? (אַ בליק צום קיישל)

דבורה

איינגעקויפט...

גרונע

אָפּגעטראָטן זיך אָפּרוען... מהיכא תיתי, זעץ זיך!

דבורה

כ'קאָן באַשטיין! (גייט צו צום טיש, שפּאַרט אָן די הענט, קיין אויג פון גרונען נישט אַראָפּלאָזנדיק, מיט טיפן שטראָפּנדיקן ערנסט) ווייסט, ווער, עליו השלום, דיין מאַן איז געווען, גרונע?

גרונע

(פאַרבליפט, עפנט דאָס מויל, געפינט נישט וואָס צו זאָגן, לאָזט אָפּ מיט דער רעכטער האַנט דעם זאַק, פאַרלירט דאָס שפּיז)

דבורה

(נישט אָפּוואַרטנדיק אויף ענטפער)

אַ ייד אַ למדן, גרונע, אַן ערלעכער ייד, אַ סופר! (פּויזע) פלעגט פאַר יעדער שורה פון דער הייליקער תורה טבילה גיין.

גרונע

(פאַרביסן)

שקר... אַ פּאָר מאָל אין וואָך – אמת!

דבורה

(שטרענג)

זיין זכות זאָל אונז ביישטיין, גרונע!

גרונע

(הויך)

ער איז נ י ש ט בייגעשטאַנען!

דבורה

ווייל דו ביסט זינדיק, גרונע!

גרונע

(שפּרינגט אונטער, ווי פון אַ שלאַנג געביסן)

איך?

דבורה

דו, אַ סופרס אַן אלמנה און אַזאַ כשרן סופרס. פּירסט אַנדערש — די קינדער!

גרונע

(מיט אַ האַנט־באַוועגונג צו דער פאָרהאַנג)

שווייג!

דבורה

זי איז דאָרט נישטאָ!

גרונע

מרימל ליגט – דער קאָפּ טוט איר וויי – רעד – שטילער!

דבורה

(גייט נענטער צום פאָדערגרונט צו)

אַ מיידל היט מען... כ׳וואָלט מיינע, ווי אַ שלייען צעריסן!

גרונע

צי נישט די אָדערן! רעד צו דער זאַך...

דבורה

(ביטער)

וואָס איילסט׳ך אַזוי צום נחת?

גרונע

צי ניט די נשמה אַרויס, זאָג איך!

דבורה

(זעצט זיך שווער אויף אַ ביינקל)

אין דאָרף בין איך געגאַנגען. פאַרבייגעגאַנגען דאָס גערטל מיט דער רעסטאָראַציע, וואו די מוזיק שפּילט... הער איך זי? מוזיק פעלט מיר! כ׳קוק מיך אַפילו ניט אום... ווער מיר גערטל... ס׳וואַקסט מיר אַ מויד אין גרויען צאָפּ אַריין. פון מיינע עסקים וועט קיין נדן ניט זיין... גיי איך... נישט די אויגן זעען, נישט די אויערן הערן... פלוצלונג – אַ געלעכטער! כ׳קוק מיך אום, דערזע׳ך...

סערל

(אַריינקומענדיק)

אָט, מאַמעשי, נאַפּט! (וויל צוגיין צום טישל, באַמערקט דבורהן, שטעלט אַוועק אויף דער ערד ביי דער טיר; צו דער מוטער). וועסט אַליין אָנגיסן! (וויל גיין הינטער דעם פאָרהאַנג)

גרונע

(ווייער נישט דרייסט)

מרים האָט זיך געלייגט, דער קאָפּ טוט איר ווייי...

סערל

(פאַרהאַלט זיך)

וועסט קאָכן, מאַמעשי, קאַרטאָפל?

דבורה

און מיר קומט ניט קיין גוטן אָוונט?

גרונע

(גלייכצייטיק)

קאַרטאָפל!

סערל

(נעמט אַ טאָפּ קאַרטאָפל מיט אַ מעסער צום שיילן, און גייט צו דער טיר)

גרונע

ס׳איז קיל, סערל!

סערל

(נישט ענטפערנדיק, אָפּ)

(שווערע פויזע)

גרונע

און וואָס האָסטו דערזען, דבורה?

דבורה

הלואי וואָלטן עס מיינע אויגן נישט געזען! יאָגט נאָך

אַ קאַפּעלוש אַ צנועה... פון רעסטאָראַציע... איבער דער לענג פון צוים... זי קנאַקט צוקערקעס און לאַכט, ס׳קליידל שוועבט, ער – נאָך... יאָגט ער זי, כאַפּט זי אַ הויפן בלעטער און שמייסט אים, אין פּנים אַריין... און לאַכט... און לאַכט!

גרונע

(איראָניש)

האָסט דיך צוגעקוקט?

דבורה

כ׳האָב דאָס לאַכן דערקענט!

(פּויזע)

גרונע

הדסל?!

דבורה

דו האָסט געוואוסט?! וואָס? אַ חתן איז עס?

גרונע

ניין...

דבורה

נישט? און דו... האָסט געשוויגן?

גרונע

יאָ!

דבורה

גרונע!

גרונע

(שטעלט אַוועק דאָס לעמפּל אויפן טיש, שניידנדיק רוהיק).

שווייג אַצינד דו און הער, וואָס איך וועל דיר דערציילן.

(אָנכאַפּנדיק דבורהן בײַם אַרבל, נייט זי זאָל זיך זעצן). אַלץ וועל איך דיר דערציילן, איין גאָט אין הימל וועט אונז הערן!

דבורה

(זעצט זיך צוריק)

גרונע

אַז מײַן מאַן איז געשטאָרבן...

דבורה

ווי אַזוי רעדסטו עפּעס, גרונע?

גרונע

ווי אַזוי זאָל איך רעדן?

דבורה

אַן „זכרונו לברכה“? און נפטר געוואָרן זאָגט מען!

גרונע

אַלץ איינס, נפטר געוואָרן, צי געשטאָרבן, באַגראָבן האָט מען אים...

דבורה

צו קבר אבות געקומען...

גרונע

זאָל זיין: צו קבר אבות... נאָר מיך האָט ער איבער־געלאָזט מיט דריי יתומים־טעכטער...

דבורה

נעבעך. אַוועקגעגאַנגען אָן אַ קדיש פון דער וועלט...

גרונע

דריי טעכטער. די עלטסטע...

דבורה

(מיט אַ בליק צו דעם פאָרהאַנג)

מרים...

גרונע

אַלט געווען ניינצן יאָר...

דבורה

ביי לייטן איז אַזוינס אַ כלה...

גרונע

ביי אונז איז קיין ברויט ניט געווען; פון לעקעך עסן ניט צו רעדן...

דבורה

ווי אַזוי רעדסטו עפעס היינט, גרונע?

גרונע

נישט איך רעד, די צרות רעדן... דאָס שענסטע מיידל אין שטאָט געווען...

דבורה

היינט אויך... קיין עין־הרע!

גרונע

היינט איז זי אַ זויערע לימענע – אַ גרויער צאָפּ! נאָר דאַמאָלט האָט זי געלויכט, ווי די זון... איך בין דאַמאָלט דעם פרומען סופרס אלמנה געווען. איך האָב זי, ווי אַן אויג אין קאָפּ געהיט... איך האָב געוואוסט, אַז היינטיקע צייטן... עס דרייען זיך אַרום קלעזמער, שניידערלעך, אַזוי דייטשלעך און אַלטע בחורים... בית־המדרשניקעס אַפילו פלעגן זיך דרייען ביים פענסטער... נאָר אויף וואָס איז אַ מאַמע? אַ כלה־מיידל, האָב איך געוואוסט, דאַרף זיין, ווי אַ שפּיגל... און איך האָב מיינס באַוויזן, עס איז אויף איר קיין הויך ניט געפאַלן! געהיט האָב איך זי. געהיט, קיין אויג נישט אַראָפּגעלאָזט, קיין טריט פון שטוב אָן מיר ניט געמאַכט, און אַלץ מוסר געזאָגט... קוק נישט אַהער, קוק נישט אַהין, דאָ שטעל דיך נישט... דאָ מעק דיך נישט... קוק נישט ווי פייגעלעך פליען...

דבורה

זייער וואויל...

(פויזע)

(מרים און סערל באַווייזן זיך, פון גרונע און דבורה נישט באַמערקט, אין טיר. זעען, אַז די לעצטע איז נאָך דאָ און ציען זיך שטיל צוריק)

גרונע

(ביטערלעך)

וואויל ווי די וועלט! אָבער ווי זעט זי אויס! אַן אמת ערלעך מיידל, נאָר זעקס און דרייסיק באַשריבענע יאָר! דאַר – די ביינער צו ציילן, אַ געריקנצלטע הויט, ווי פאַרמעט צו תפילין, אויגן פאַרלאָשענע, דאָס פּנים זויער, אָן

אַ שמייכל – אייביק פאַרביסענע ליפּן . . . גאַנץ אָפט ברענען דאָך אויף פאַרלאָשענע אויגן ; דאָס ברענט דאַמאָלט אין זיי אַ שנאה, אַ האַס, ווי אַ גיהנם . . . און ווייסטו צו וועמען ? ווייסטו וועמען זי האָט פיינט ? וועמען, מאַכנדיק מיט די ליפּן, זי פאַרשילט די ביינער ?

דבורה

וועמען ?

גרונע

מיר ! מיר – איר אייגענער מאַמען !

סערל

(קומט אַפיר פון הינטער דעם פאָרהאַנג, קוקט מיט האַס צו דער פאַרציטערטער מוטער, גייט אַרויס)

גרונע

האָסט געזען ?

דבורה

אָבער – פאַרוואָס ?

גרונע

זי אַליין ווייסט אפשר ניט פאַרוואָס, נאָר איך ווייס ! איך האָב מיר געשטעלט צווישן איר און דער וועלט, צווישן איר און דער זון ! איך האָב איר, ווי זאָל איך דיר עס זאָגן ? קיין וואַרעמקייט און קיין ליכט צום לייב ניט צוגעלאָזט . . . גאַנצע נעכט האָב איך דעריבער געקלערט, ביז איך בין עס דערגאַנגען, אויף קלאָר דערגאַנגען ! זי מוז מיך פיינט האָבן . . . יעדעס קעמערל פון איר לייב האָט מיך פיינט !

דבורה

וואָס רעדסטו ?

גרונע

וואָס דו הערסט ! די שוועסטער האָט זי אודאי פיינט, שענער זענען זיי און יינגער. (כאַפּט שווער דעם אָטעם)

דבורה

רבונו של עולם !

גרונע

(הייזעריק)

די יינגערע, סערלען, האָב איך שוין אין דער היים נישט געהאַלטן . . . איך האָב זי אָפּגעגעבן פאַר אַ דינסט . . .

דבורה

איך האָב טאַקע געשריען געוואַלט, מעשים געטון . . . אַ סופרס אַ טאָכטער פאַר אַ דינסט . . .

גרונע

איך האָב געוואָלט כאָטש איר חתונה מאַכן. זאָל זי כאָטש אַ ביסל נדן האָבן . . . פון מיינע קאַרטאָפל און ציבעלעס, מיט וועלכע איך האַנדל, קאָן מען קיין נדן נישט אויפקלייבן . . . און זי האָב איך אויך געהיט . . . נישט איין בעל-הבית האָט אויף איר אַן אויג געוואָרפן . . . נישט איין בעל-הבתיש קינד האָט זיך געוואָלט פון איר אַ שפּילעכל מאַכן . . .

דבורה

ימח שמם וזכרם !

גרונע

בין איך דאָך אָבער אַ מאַמע! אַ געטרייע מאַמע געווען!
די פּיס האָב איך מיר אָפּגעהאַקט! צען מאָל אין טאָג בײַ
איר אין קיך געווען, געוויינט, געחלשט, מוסר געזאָגט...

דבורה

שטראָפן מוז מען, איך שטראָף מײַנע אויך...

גרונע

גאַנצע נעכט בין איך ניט געשלאָפן; דעם קו-הישר
געלייענט און אַנדערע הייליקע ספרים אויף עברי-טייטש, און
צומאָרגנס איר אַלץ איבערדערציילט... און נאָך אייגנס
צוגעלייגט, גאָט זאָל עס מיר מוחל זײַן...

דבורה

מוחל זײַן?

גרונע

פאַר דעם ליגן! פון דריי שדים האָב איך געמאַכט
צען... פון אַ שמיץ — קאַסטרוי! מיט פייער האָב איך געשיט!
און אַ שוואַך קינד איז עס געווען: אַ שוואַך כשר קינד, עס
האָט זיך געלאָזט פירן!... דער טאַטע אויסן אויג — בלאַס אָן
אַ ביסל בלוט, און אַזוינע גוטע, פייכטע אויגן — נאָר שענער
איז זי געווען...

דבורה

דו רעדסט, רחמנא לצלן, פון איר, ווי פון אַ טויטן!

גרונע

און דו מיינסט, זי לעבט? איך זאָג דיר: זי לעבט נישט!
זי האָט אָנגעזאַמלט נדן, און איך האָב איר אַ מאַן געגעבן!
זי האָט נעבעך געוויינט, אַז זי וויל אים ניט, אַז ער איז
צו גראָב, צו פּראָסט פאַר איר. נאָר אַ לערן-קינד נעמט נישט
קיין דינסט-מיידל, בפרט מיט דרייסיק רובל נדן! איך האָב
געדאַנקט גאָט, ווער עס איז! — אַ שניידער-יונג איז אַ שניידער-
יונג! נו, האָט ער מיט איר אַ יאָר געלעבט, צוגענומען דאָס
געלט, מיטן רעשט ביסל כח און איז אַוועק... נאַקעט און
בלויז האָט ער זי מיר אָפּגעשטעלט, נאָר מיט אַ לונג-פעלער!
זי שפּײַט מיט בלוט!... אַ שאָטן איז עס שוין, נישט קיין
מענטש... עס טוליעט זיך צו מיר, ווי אַ קליין קינד, עס
לעקט זיך, ווי אַ לעמעלע! און גאַנצע נעכט וויינט עס...
און ווייסטו, אויף וועמען זי וויינט?

דבורה

אויפן מאַן, ימח שמו?

גרונע

ניין, דבורה. אויף מיר וויינט זי! (גייט צו צום קוימען,
מאַכט איבער דער גאַנצער צייט פייער און קאָן עס נישט מאַכן).
איך האָב זי אומגליקלעך געמאַכט. (בלאָזט) אירע טרערן פאַלן
מיר אויפן האַרץ, ווי קאָכעדיק בליי, זיי סמען מיך די
טרערן... (בלייבט שטיל, קוים כאַפּנדיק דעם אָטעם)

דבורה

הכלל?

גרונע

הכלל (בלאָזט האַסטיק) הכלל, האָב איך מיר געזאָגט:

געננג! זאָל מיין דריטע טאָכטער שוין לעבן! לעבן זאָל זי, ווי זי וויל! זי פאַרדינט מיט דער נאָדל, זעכצן שעה אין טאָג אַרבעט זי, קוים טרוקן ברויט פאַרדינט זי... זי וויל צוקערקעס אויך, זאָל זי עסן! זי וויל לאַכן, שטיפן, קושן זיך — זאָל זי! הערסט דבורה — זאָל זי! איך קאָן איר קיין זיסע זאַכן ניט געבן, קיין מאַן אודאי נישט! אַ ציטרין פון איר מאַכן, וויל איך נישט! אַ לונגען-פעלער געבן — נישט. נישט! זאָל שוין איין טאָכטער מיך ניט האַסן. אויף מיר נישט וויינען! (בלאָזט)

דבורה

(שרייט דערשראָקן)

זײַ בער גרונע, וואָס וועלן זאָגן לייט!

גרונע

זאָלן לייט פריער אויף אָרעמע יתומים רחמנות האָבן. נישט אַרבעטן מיט זיי, ווי מיט אייזלען אומזיסט. זאָלן מענטשן האָבן הערצער פון מענטשן און ניט האַלטן אָרעמע לייט צו אויסדריקן ווי לימאָנען...

דבורה

און גאָט? גאָט ברוך הוא!

גרונע

(הויבט זיך אויף, שרייט, גלייך זי וואָלט וועלן, גאָט זאָל אין הימל הערן)

האָט גאָט געזאָלט פריער יענע פאַרזאָרגן!...

(אַ שווערע שטילקייט,ביידע ווייבער אָטעמען שווער, ביידע שטייען זיך אקעגן מיט בליצן אין די אויגן)

דבורה

(שרייט)

גרונע! גאָט — גאָט וועט שטראָפן!

גרונע

נישט מיך, נישט מיינע טעכטער! גאָט איז ערלעך. ער וועט עמעץ אַנדערן שטראָפן! עמעץ אַנדערן!

(אַ שטימע הינטער דער טיר: טריי-לאַ-לאַ טריי-לאַ-לאַ)

גרונע

מיין פויגל, מיין זיסער פויגל! מיין זינגענדיקער!

הדס

(פאַלט אַריין לוסטיק, עטוואָס פאַרדרייט)

טראַ-לאַ-לאַ! אַ דבורה גבאיטע... דבורה די זאָגערין, דבורה די טוקערן — כאַ-כאַ-כאַ!

דבורה

(צוגייענדיק צו הדסן)

שטיל, דו חצופה, (פאַלט צוריק) מען פילט דאָך פון דיר — בראָנפן פילט מען דאָך.

גרונע

(רוקט זיך פאַרציטערט צו צום טיש. כאַפּט זיך אָן ביים טיש נישט צו פאַלן)

הדס

שקר! בראָנפן האָט דיין טאָכטער מיט איר קבצנישן יאָלד געטרונקען! דאָס האַלט זי ביי בראָנפן...

דבורה

שווייגסט, חצופה...

הדס

ניין, זי טרינקט בראָנפן!... אַ פּאָניע איז ער. אַ רובאַשקע טראָגט ער... אַ האַלז, ווי אַ קעלער! (לאַכט שטיל)

דבורה

דערהרגענען גיי איך זי. (בייגט זיך צום קיישל, כאַפּט עס, פאַרשיט די „סחורה" קלייבט צוזאַמען נערוועז)

גרונע

נישט דאָס האָב איך געמיינט... נישט אַזוי ווייט (מיט פאָרוואורף אַרויף), נישט קיין רחמנות געהאַט... געשטראָפט און אַזוי האַרט, אַזוי האַרט...

הדס

(וואָס האָט איבער דער צייט געלאַכט אָן אַ קול, גלייכגילטיק)

שאַמ-פּאַ-ני-ער!

פאָרהאַנג